

Oponentský posudok na habilitačnú prácu

Mgr. Niny Cingerovej, PhD.

„Čevenejúce sa slová. Sovietizmy v sovietskom a ruskom verejnom diskurze.“

Autorka Nina Cingerová sa zaoberá v predkladanej v habilitačnej práci *Čevenejúce sa slová. Sovietizmy v sovietskom a ruskom verejnom diskurze*, vydanej knižne vo Vydavateľstve Univerzity Komenského v Bratislave v roku 2018, problematikou sovielizmov v sovietskom a ruskom verejnom diskurze, tak ako je to uvedené aj v podtitulku práce. Porevolučné obdobie datované rokom 1917 predstavovalo zásadný zlom nielen v ruských dejinách ale i v jazyku. Práve jazyk, ako uvádza autorka, sa stal nástrojom, pomocou ktorého sa vštepovali obyvateľstvu zásady novej morálky, do neho sa pretavovali princípy a realie fungovania novovznikajúcej spoločnosti.

V slovenskej lingvistike sa táto problematika v takomto veľkom rozsahu objavuje zriedkavejšie. Z tohto hľadiska ju teda možno považovať za novátorský bádateľský počin. Jej cieľom, okrem iného, je aj prispieť do diskusie o zmenách jazyka podmienených zmenami spoločenského zriadenia.

Monografia obsahujúca sovielizmy ako objekt lingvistického výskumu si vyžaduje dobré zvládnutie konkrétneho jazyka a to nielen na komunikačnej úrovni, ale aj na hlbšej kognitívno-kultúrnej, lingvistickej, štylistickej a sémantickej úrovni. V sémantickom fonde každého prirodzeného jazyka sa odráža historicko-spoločenský vývoj národa, ako aj jeho sociálne bytie a z neho prameniaca skúsenosť. To znamená, že každý kto sa chce dotknúť hĺbkových štruktúr jazyka, akými bezpochyby sémantické a slovotvorné, štylistické sovielizmy sú, musí vychádzať z osobného poznania a spoluprežívania, či spolucítania s daným jazykovo-národným spoločenstvom. V tomto zmysle je predkladaná práca prejavom vyššie uvedenej kvalitatívnej úrovne vzťahu jej autorky tak k materinskému, ako aj druhému – ruskému jazyku. Inými slovami – zo spracovania témy je zrejme, že nejde z jej strany k deklarovaniu naštudovaných jazykových či komunikačných kompetencií, ale ide o aktívne intenčné narábanie so špecifickou sémantickou, štylistickou a onomastickou vrstvou jazyka, do ktorej sovielizmy patria, a to s cieľom poodhaliť vnútorné zákonitosti kognitívnej metafory ako kľúčovej operácie v procese

a v zmysle atribútov a ambícií kognitívnej lingvistiky. Klasifikácia soviétizmov na sémantické, slovotvorné, štylistické a sovietsku onomastiku bola v centre pozornosti úvodnej kapitoly. Zaujímavý predmet výskumu v druhej kapitole predstavuje aj diskurz konkurujúci hegemonickému a to ten, ktorý sa konštituoval v podmienkach diktatúry robotníckej triedy. V dôsledku toho dochádza k členeniu lexikónu na oficiálny jazyk predstaviteľov moci (tzv. V-jazyk) a jazyk ovládaných (tzv. O-jazyk) a následne vytvorenie skupiny MY a ONI. Osobitnú pozornosť autorka venovala aj eufemizmom a skratkám názvov bezpečnostných orgánov a inštitúcií určených pre stranícku elitu ale aj štátnu bezpečnosť. Tie sa v konkurenčných diskurzoch stavajú objektom jazykovej hry.

Autorka sa veľmi dobre orientuje v odbornej literatúre domácej i zahraničnej proveniencie. V monografii sa prezentuje mnohopočetným teoretickým zázemím, ktorým sa pre ňu stali najmä práce A. Seliščeva, ktoré sú v súčasnosti považované za najrelevantnejšie k danej téme. Štvrtá kapitola pod názvom *Kľúčové diela k problematike soviétizmov* prezentuje práce, ktoré sa sústreďovali na dynamické procesy v jazyku sovietskeho Ruska: A. Mazona, R. Jakobsona, S. Karcevskeho, G.O.Vinokurova, K. Čukovskeho a iných. Oceňujeme korektné narábanie s odbornou literatúrou, uvedené zdroje korešpondujú s citáciami a parafrázami v texte práce.

Cieľ práce samotná autorka formulovala ako ambíciu odkrývať národno-kultúrne osobitosti implicitne obsiahnuté v množine soviétizmov. Pozorujeme snahu podrobne zachytiť podstatu jednotlivých teórií, čím dosahuje názornú argumentáciu posunu v takto smerovanom výskume. Jej záber v priereze teórií je dostatočný a tým jej umožňuje vhodne narábať s odbornými termínmi a implementovať ich do pojmového aparátu. Autorka spracovala značné množstvo jazykového materiálu. Ten nachádza predovšetkým v lexikografických prácach a slovníkoch V. Daľa, D.N. Ušakova, S.I. Ožegova, V.V. Mokijenka, T.G. Nikitinovej a iných, ale aj v názvoch článkov uverejnených v ruských periodikách a v internetových zdrojoch.

Z pragmatického hľadiska je nosnou piata kapitola práce, v ktorej autorka skúma fungovanie soviétizmu „вредитель – záškodník“ význam, ktorého sa dobou mení. Sovietizmy zohrávajú, podľa slov autorky, významnú úlohu pri diskurznom konštituovaní aj súčasných politických udalostí. Používajú sa hlavne štylistické soviétizmy, ktoré je možné považovať za precedentné výpovede vystupujúce v troch polohách – ako nástroj poznania, ako zbraň pri dekonštrukcii diskurzov a ako predmet hry.

Aktuálnou sa javí aj záverečná kapitola *Tí, čo sa nevrátili, a tí, čo neodišli*, v ktorej autorka predostiera analýzu spôsobov realizácie sociokomunikatívnych dominánt lexém, ktoré

exerpovala z ruských vtedajších i dnešných zdrojov. Aj napriek zmene spoločenskej situácie viaceré jednotky z predchádzajúceho obdobia sa doteraz používajú vo verejnom diskurze, čo súvisí s rozširovaním ich významu, s potenciálom otvárať konceptuálny priestor – mapovanie jednej súčasnej udalosti v súradniciach udalosti druhej z obdobia ZSSR.

Predkladaná monografia má veľmi dobrú jazykovú úroveň tak v slovenskom ako aj v ruskom jazyku. Chválihodným je obrovský záber v počte jazykových jednotiek, ktoré analyzovala a ďalej spracovala. Lingvistický, teoretický a pragmatický rozmer práce, z ktorého vychádzajú aj indicie pre ďalší výskum je najidentifikovanejší v prieniku postulátov o lingvistických, kulturologických a pragmatických zdrojoch interpretácie persuzívnej funkcie *červenejúcich sa slov* a postavenia sovielizmov v nej z jazykového hľadiska.

Prácu hodnotíme ako originálne a veľmi aktuálne dielo, ako zdroj komplexne štrukturovaných zistení i inšpiratívne médium pri vedeckom bádání v oblasti lingvokulturologicky determinovaných špecifik sovielizmov v sovietskom a ruskom verejnom diskurze s ohľadom na domáceho, ale aj potenciálne jazykovo a inak odlišne konštituovaného recipienta.

Ako námiet do diskusie ponúkam otázku: Plánujete sa venovať problematike sovielizmov aj v budúcnosti? Ak áno, aké tematické zameranie si vyberiete?

Práca Niny Cingerovej *Čevenejúce sa slová. Sovietizmy v sovietskom a ruskom verejnom diskurze* naplnila požiadavky, ktoré sú legislatívnou úpravou určené pre habilitačné konanie. Prezentovala dostatočný objem empiricky spracovaného materiálu a naplnila kritéria i atribúty výskumu.

Vzhľadom na uvedené hodnotenú habilitačnú prácu Mgr. Niny Cingerovej, PhD. „Čevenejúce sa slová. Sovietizmy v sovietskom a ruskom verejnom diskurze“ odporúčame prijať na obhajobu a po habilitačnej rozprave a úspešnej obhajobe odporúčame udeliť habilitantke akademický titul docentka v odbore: slovanské jazyky a literatúry.

V Nitre, 24.10.2019

prof. PaedDr. Elena Zelenická, PhD.